

Wyrok z dnia 17 lutego 2005 r.

II PK 238/04

Odmowa zamiany akcji zwykłych na okaziciela emitowanych w serii B, na akcje zwykłe imienne emitowane w serii A, nie uzasadnia odpowiedzialności spółki akcyjnej wobec akcjonariusza na podstawie art. 416 k.c., jeżeli ten nie poniósł szkody wskutek niedokonania żądanej konwersji.

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Beata Gudowska, Barbara Wagner (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 17 lutego 2005 r. sprawy z powództwa Henryki Z., Pawła S., Jerzego P., Aleksandry S., Barbary R., Mirosławy A., Marii S., Teresy J., Bogdana J., Jerzego P. przeciwko N.P. SA w W. o zapłatę, na skutek kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 2 kwietnia 2004 r. [...]

1. z m i e n i ł zaskarżony wyrok w punkcie I w ten sposób, że apelację powodów oddalił,
2. o d d a ł i ł kasację w pozostałym zakresie,
3. nie obciążył powodów kosztami postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Apelacyjny w Poznaniu wyrokiem z dnia 2 kwietnia 2004 r. [...] zmienił wyrok Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu z dnia 5 listopada 2003 r. [...], oddalający powództwo o zasądzenie odszkodowania za niewydanie akcji imiennych Spółki „G.” SA, w ten sposób, że zasądził na rzecz powodów: Henryki Z. kwotę 28.000 zł, Pawła S. kwotę 42.200 zł, Jerzego P. kwotę 39.200 zł, Jerzego P. kwotę 38.680 zł, Aleksandry S. kwotę 34.480 zł, Barbary R. kwotę 28.000 zł, Mirosławy A. kwotę 20.000 zł, Marii S. kwotę 29.480 zł, Teresy J. kwotę 20.000 zł oraz Bogdana J. kwotę 12.000 zł - wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 11 października 2002 r., a w pozostałej części ich apelację oddalił.

Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia faktyczne i ich prawna ocena: Henryka Z., Paweł S., Jerzy P., Jerzy P., Aleksandra S., Barbara R., Mirosława A., Maria S., Teresa J. i Bogdan J. byli długoletnimi pracownikami Przedsiębiorstwa Państwowego „G.” w P. W latach 90-tych rozpoczął się proces zmierzający do prywatyzacji tego przedsiębiorstwa. Minister Przekształceń Własnościowych podjął decyzję o wniesieniu przedsiębiorstwa jako aportu do spółki z udziałem kapitału zagranicznego. W lutym 1994 r. zawiązano spółkę akcyjną „G.”, w której Skarb Państwa wniósł aport w postaci przedsiębiorstwa państwowego „G.”. W dniu 6 stycznia 1994 r. zawarto umowę Spółki „G.”, której założycielami byli Skarb Państwa, Spółka „N.” SA z siedzibą w Szwajcarii oraz pracownicy zlikwidowanego przedsiębiorstwa reprezentowani przez piętnastu pełnomocników, między innymi, przez powódkę Henrykę Z. Akcjonariuszami Spółki zostali: Skarb Państwa, który objął akcje imienne serii A odpowiadające 47% kapitału, „N.” SA z siedzibą w Szwajcarii, która objęła akcje imienne serii A odpowiadające 47% kapitału oraz pracownicy przedsiębiorstwa państwowego „G.”, którzy objęli akcje na okaziciela serii B odpowiadające 6% kapitału. Zgodnie z punktem III § 3 statutu Spółki „G.”, wartość nominalna jednej akcji - zarówno imiennej serii A jak i na okaziciela serii B - wynosi 10 zł. Każda akcja na okaziciela może być w każdym czasie, na żądanie jej właściciela, zamieniona na akcję imienną. Spółka „G.” wydała pracownikom świadectwa depozytowe dokumentujące prawa do akcji na okaziciela serii B o konkretnych numerach, objętych przez każdego z nich. W 1998 r., na podstawie ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz.U. Nr 118, poz. 561 ze zm.), pracownicy, w tym również powodowie, otrzymali 419.548 akcji imiennych serii A należących do Skarbu Państwa. Każdy z pracowników otrzymał odcinek zbiorowy 200 takich akcji. W latach 1999 i 2000 pracownicy zaczęli ubiegać się w Spółce „G.” o wymianę świadectw depozytowych na akcje, formułowali także żądania wymiany akcji serii B na okaziciela na akcje imienne serii A. W odpowiedzi Spółka informowała powodów, że, zgodnie z § 3 ust. 4 statutu Spółki, dokona zamiany akcji serii B na okaziciela na akcje imienne serii B1. Zmiana akcji miała być dokonana przez ostemplowanie dotychczasowego dokumentu akcyjnego i umieszczenie na nim odpowiedniej wzmianki lub poprzez wydanie akcji imiennych serii B1. Powodowie nie wyrazili zgody na taką propozycję podnosząc, że ich żądanie dotyczy akcji imiennych serii A z pierwotnej emisji z dnia 16 lutego 1994 r. dokonanej w wyniku prywatyzacji „G.” przeprowadzonej przez Ministerstwo Skarbu Państwa. Na podstawie uchwały Wal-

nych Zgromadzeń Spółek „G.” SA i „N.P.” SA z 3 listopada 2000 r., Spółka „G.” została przejęta przez Spółkę „N.P.”. W wyniku połączenia spółek, Spółka „G.” SA została wykreślona z rejestru handlowego i przestała istnieć, a spółka „N.P.” SA wstąpiła we wszystkie prawa i obowiązki „G.”. Akcje przysługujące powodom w Spółce „G.” SA zostały uwzględnione w procesie połączenia w ten sposób, że stali się oni akcjonariuszami spółki „N.P.” SA, otrzymując w zamian za jedną akcję „G.” 0,937512 akcji „N.P.” SA. W roku 2002, w oparciu o uchwałę Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia akcjonariuszy „N.P.” SA z dnia 14 sierpnia 2002 r. podjętej na podstawie art. 418 ustawy z dnia 15 września 2000 r. - Kodeks spółek handlowych (Dz.U. Nr 94, poz. 1037 ze zm.), akcjonariusz większościowy Spółki akcyjnej „N.P.” - spółka „N.” SA dokonała przymusowego wykupu akcji mniejszościowych, w tym i akcji powodów. Wykup nastąpił po cenie 40 zł za jedną akcję, pomimo że wybrany przez Walne Zgromadzenie biegły rewident wycenił akcje podlegające przymusowemu wykupowi na kwotę 33 zł.

W ocenie Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu, stronie pozwanej nie można zarzucić zawinionego działania, o którym stanowią art. 415 k.c. lub art. 416 k.c. Niewydanie powodom akcji imiennych serii A nie jest czynem bezprawnym. Statut spółki nie przewidywał bowiem obowiązku wymiany akcji z serii B na serię A, a jedynie możliwość zamiany akcji na okaziciela na akcje imienne. Ponadto, powodowie nie wykazali szkody jaką ponieśli wskutek działania strony pozwanej. Sąd ten uznał, że powodowie kwestionowali zasady podziału akcji między akcjonariuszy w pierwotnej fazie prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „G.”. Wobec tego swoje roszczenia powinni kierować do Skarbu Państwa.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu nie podzielił stanowiska Sądu pierwszej instancji i przyjął, że strona pozwana ponosi odpowiedzialność za niezrealizowanie obowiązku wydania akcji imiennych Spółki „G.” SA. Nie zaakceptował również poglądu w kwestii ewentualnej odpowiedzialności Skarbu Państwa za niewydane powodom akcje. Ustawa prywatyzacyjna z 1996 r. dawała możliwość nieodpłatnego nabycia akcji określonej grupie osób uznanych za uprawnione, po spełnieniu procedur w niej określonych. Na podstawie powołanej ustawy można wywodzić roszczenia dotyczące przede wszystkim nieodpłatnego nabycia akcji przez osobę, która wedle ustawy może być uprawniona, ale jeszcze nie jest akcjonariuszem. Powodowie jednak nigdy nie podważali procesu nieodpłatnego nabycia akcji od Skarbu Państwa. Ich roszczenia dotyczą realizacji umowy i praw akcjonariuszy wynikających ze statutu Spółki.

Odpowiedzialności Skarbu Państwa nie uzasadnia również okoliczność, że jednym z założycieli Spółki „G.” SA był Skarb Państwa reprezentowany przez Wojewodę P. Zawarcie umowy przez założycieli Spółki „G.” nie ma związku z procesem wydawania nieodpłatnych akcji w trybie ustawy prywatyzacyjnej z 1996 r. Sąd wyraził pogląd, że powodowie mogą realizować swoje roszczenia wobec Spółki „N.P.”, która jest następcą prawnym spółki „G.” SA wstępującym we wszystkie jej prawa i obowiązki. Prawo powodów do wydania akcji pozostaje nadal aktualne i akcjonariusze mogą żądać jego realizacji. Uprawnienie do zamiany akcji z okaziciela na akcje imienne wynikało nie tylko z § 3 ust. 4 statutu, ale również z art. 345 § 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. - Kodeks handlowy. Ewentualne ograniczenie tego prawa mógł wprowadzać tylko statut. Ponieważ statut strony pozwanej nie przewidywał żadnych ograniczeń, należy uznać, że powodowie byli uprawnieni do zamiany akcji, jednakże Spółka „G.” nie zrealizowała tego prawa. Jakkolwiek stanowisko Spółki „N.P.”, wedle którego niedopuszczalna jest zamiana akcji o różnych seriach bez zmiany statutu, zostało podzielone przez autora opinii z dnia 23 marca 2004 r., to nie ma ono poparcia w przepisach Kodeksu handlowego ani też statutu. Nie zawiera również żadnych argumentów, które uzasadniałyby taki pogląd. Według Sądu, przyznane akcjonariuszowi prawo zamiany akcji z okaziciela na imienne nie może być wyłączone przez oznaczenie akcji różnymi seriami. Obowiązkiem Spółki „G.” było podjęcie takich czynności, które umożliwiłyby realizację prawa akcjonariuszy do zamiany akcji. Zaś argumenty strony pozwanej o konieczności zmiany statutu pozostają bez znaczenia dla procesu i dlatego nie podlegały ocenie. Sąd zaznaczył, że postępowanie strony pozwanej wobec powodów było niekonsekwentne, albowiem jednemu z powodów wydano akcje serii B1, a więc takiej, której w ogóle statut nie przewidywał, a jednocześnie odmawiano wydania akcji imiennych z uwagi na różne oznaczenia serii. Przedłożona Sądowi opinia prawna tłumaczy to postępowanie niemożnością zwiększenia akcji serii A, ponieważ byłoby to sprzeczne z § 3 ust. 2 statutu. Przyjęcie powołanego w opinii poglądu prowadziłoby do absurdalnego wniosku, że prawo do zamiany akcji nigdy nie mogłoby być zrealizowane, a na pewno zawsze mogłoby być skutecznie blokowane. W konsekwencji Sąd uznał, że powodowie zostali pozbawieni prawa do wydania i zamiany akcji poprzez zawnione działanie strony pozwanej, albowiem okoliczności podawane przez Spółkę (zmiana statutu, akcje różnych serii) „leżały w sferze działań Spółki „G.” a nie powodów”. Ponieważ nie można jednoznacznie ocenić w jakiej wysokości powodowie po-

nieśli szkodę, Sąd - zgodnie z art. 322 k.p.c. - zasądził sumę według swej oceny. Za miarodajne kryterium w ustaleniu wysokości odszkodowań uznał cenę akcji Spółki „N.” przyjętą przez spółkę dla przymusowego wykupu akcji w 2002 r., czyli 40 zł za jedną akcję.

Strona pozwana zaskarżyła ten wyrok kasacją w części zmieniającej wyrok Sądu pierwszej instancji. Wskazując jako podstawy kasacji naruszenie prawa materialnego, a to art. 345 § 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 27 czerwca 1934 r. - Kodeks handlowy - poprzez zastosowanie powołanego przepisu i wyrażenie poglądu, że „w ramach zamiany rodzaju akcji z akcji na okaziciela na akcje imienne możliwa jest - bez zmiany Statutu Spółki - zamiana oznaczenia serii akcji z B na A”, oraz art. 416 k.c. - poprzez przyznanie - na podstawie wyroku Sądu Apelacyjnego - odszkodowania powodowi Pawłowi S., „któremu w 2000 r., zgodnie z jego żądaniem, zostały wydane akcje serii B na okaziciela i w związku z tym nie miał on czynnej legitymacji procesowej w przedmiotowej sprawie” oraz pozostałym powodom, „mimo, iż w toku postępowania przed sądami I i II instancji nie wykazali oni żadnej szkody wynikłej z niewydania akcji imiennych serii A”, a także naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie art. 233 § 1 k.p.c. - poprzez dokonanie „odmiennych ustaleń faktycznych w stosunku do ustaleń Sądu I instancji bez przeprowadzenia postępowania dowodowego w zakresie ustalenia zaistnienia szkody po stronie Powodów”, pełnomocnik „N.P.” SA wniósł o „uchylenie zaskarżonego wyroku w części dotyczącej punktów I, II, i IV” oraz o przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Poznaniu i „pозostawienie temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach procesu, w tym kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych”. Jako okoliczność uzasadniającą rozpoznanie kasacji powołał występowanie istotnego zagadnienia prawnego wyrażającego się w pytaniu „czy w oparciu o przepis art. 345 § 2 Kodeksu handlowego, mający zastosowanie w przedmiotowej sprawie, a także w oparciu o obowiązujący obecnie przepis art. 334 § 2 Kodeksu spółek handlowych o tej samej treści, można w ramach zamiany akcji z akcji na okaziciela na akcje imienne, dokonać również zamiany oznaczenia serii akcji, bez zmiany Statutu Spółki, przy założeniu, iż: (a) żądanie zamiany oznaczenia serii akcji zostało przedstawione przez Powodów jednocześnie z wnioskiem o zamianę akcji z akcji na okaziciela na akcje imienne, oraz (b) w Statucie Spółki znajdował się zapis określający ile akcji należy do poszczególnych, różnie oznaczonych serii”.

W uzasadnieniu kasacji pełnomocnik strony skarżącej podniósł, że pogląd Sądu w kwestii możliwości zamiany akcji o różnych seriach jest błędny. Artykuł 345 § 2 Kodeksu handlowego przewiduje, wobec braku odmiennych zapisów w statucie spółki, możliwość zamiany akcji imiennych na okaziciela i odwrotnie, jednak „nie wspomina o dopuszczalności jednoczesnej zamiany oznaczenia serii akcji”. Powołując się na przedłożoną Sądowi opinię, wskazał, że bez zwoływania Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy i bez zmiany statutu spółki spełnienie żądań powodów nie było możliwe. Zarząd Spółki nie może dokonać zmiany akcji w sposób sprzeczny z postanowieniami statutu, zwłaszcza gdyby w wyniku takiej zmiany mogło dojść do zwiększenia lub zmniejszenia liczby akcji danej serii albo zmiany statutowych proporcji akcji o zróżnicowanych prawach lub obowiązkach. Poprzez uwzględnienie roszczeń powodów Zarząd zwiększyłby liczbę akcji serii A, a więc postąpiłby niezgodnie z § 3 ust. 2 statutu. Jego zdaniem, ustawowe prawo zamiany akcji, o którym stanowi art. 345 § 2 Kodeksu handlowego daje możliwość zamiany akcji tej samej serii. Statut spółki jest aktem podstawowym dla jej działania, określającym elementy istotne, takie jak wysokość oraz struktura kapitału zakładowego spółki. Struktura kapitału spółki - w tym również znaczenie i liczba akcji poszczególnych serii - jest ujawniana w Rejestrze Przedsiębiorców, toteż nie można podzielić tezy Sądu, że zamiana akcji o różnych seriach nie musi znaleźć odzwierciedlenia w odpowiednich postanowieniach statutu spółki, a w konsekwencji w treści zapisów umieszczonych w Rejestrze Przedsiębiorców. Zaakceptowanie stanowiska Sądu oznaczałoby „konieczność wydania akcji serii A z dalszymi numerami lub też ‘zdublowanie’ numeracji istniejących akcji serii A”, co prowadziłoby do zmiany struktury kapitałowej Spółki z pominięciem trybu zmiany Statutu. Ponadto, wydanie pracownikom akcji imiennych serii A uniemożliwiłoby ustalenie właściciela akcji tejże serii o określonym numerze.

Niesłusznie, jego zdaniem, Sąd Apelacyjny przyjął jako podstawę odpowiedzialności strony pozwanej art. 416 k.c. Zgodnie z powołanym przepisem, naprawienie szkody przysługuje osobie, która tej szkody doznała. Powodowie nie ponieśli szkody, albowiem w zamian za niewydane akcje Spółka przyznała im odszkodowanie. Zasądzając odszkodowanie na rzecz Pawła S. Sąd naruszył prawo materialne, ponieważ powód w 2000 r. - zanim wystąpił z roszczeniem wobec strony pozwanej - zdecydował się na odebranie akcji na okaziciela serii B i odstąpił od żądania zamiany tych akcji na akcje imienne serii A. Pozostali powodowie nie wykazali w toku procesu szkody jaką ponieśli w związku z tym, że nie otrzymali od Spółki akcji imiennych serii

A - ani w zakresie poniesionych strat, ani też w zakresie utraconych korzyści. Pomimo, że Sąd nie przeprowadził żadnego dowodu na okoliczność poniesionej przez powodów szkody, w ustaleniach faktycznych przyjął, że szkodę tę ponieśli. Ponadto, w kwestii tej dokonał odmiennych ustaleń faktycznych niż Sąd pierwszej instancji.

W odpowiedzi na kasację powodowie wnieśli o jej oddalenie i zasądzenie na ich rzecz od strony skarżącej kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Powodowie dochodzili odszkodowania na podstawie art. 416 k.c. Zgodnie z tym przepisem, „osoba prawna jest obowiązana do naprawienia szkody wyrządzonej z winy jej organu”. W ocenie Sądu drugiej instancji, powodowie, na skutek bezprawnej, zawinionej przez zarząd „N.P.” SA odmowy zamiany akcji na okaziciela serii B na akcje imienne serii A i wydania akcji imiennych serii A, ponieśli szkodę. Ponieważ wysokości tej szkody nie da się ściśle wyliczyć, Sąd zasądził na rzecz poszczególnych powodów odszkodowanie na podstawie art. 322 k.p.c., mnożąc liczbę akcji przypadających każdemu z nich przez cenę akcji ustalonej dla potrzeb przymusowego ich wykupu. Rozstrzygnięcie to co do zasady zakwestionowała strona pozwana. Zasadniczym problemem prawnym w rozpoznawanej sprawie była zatem kwestia podstawy i przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej strony pozwanej wobec powodów, przede wszystkim zaś oceny, czy odmowa żądanej konwersji akcji, a właściwie wydania akcji imiennych serii A, stanowiła czyn bezprawny (delikt) i czy powodowie ponieśli z tego tytułu szkodę. Dla prawidłowego rozstrzygnięcia tych zagadnień konieczne jest w pierwszej kolejności prześledzenie losów (historii) akcji „G.” SA - od ich emisji, poprzez zmianę na akcje „N.P.” SA, do przymusowego wykupu przez „N.” SA.

Akcje spółki akcyjnej „G.” zostały wyemitowane jako akcje zwykłe imienne serii A i akcje zwykłe na okaziciela serii B (emisja pierwotna z 16 lutego 1994 r.). Każda z tych serii stanowiła ponumerowany kolejno, skończony (zamknięty) ich zbiór, określony w § 3 ust. 2 statutu. Akcje na okaziciela i akcje imienne były akcjami rodzajowo tożsamymi. Także seria nie różnicowała uprawnień akcjonariuszy. Toteż obie serie zawierały akcje, choć różnej postaci, tej samej klasy. Taka sama też była ich wartość (po 10 zł). W późniejszym okresie dokonywano zamiany akcji na okaziciela serii B na akcje imienne poprzez albo wydanie akcjonariuszom akcji imiennych serii B1 albo

ostemplowanie dotychczasowego dokumentu akcyjnego i uczynienie na nim stosownej wzmianki. Jednocześnie część akcji na okaziciela serii B zakupionych od ich właścicieli przez „N.” SA w większości podlegała konwersji na akcje imienne serii A na podstawie kolejnych uchwał Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy (np. z 31 maja 1995 r., 17 czerwca 1996 r. i 17 kwietnia 1997 r.), co znajdowało wyraz w odpowiednich zmianach § 3 ust. 2 statutu. W związku z przejęciem spółki „G.” przez „N.P.” SA (uchwała Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia spółki z 3 listopada 2000 r.) akcjonariusze „G.” SA stali się, zgodnie z art. 463 pkt 1 k.h., akcjonariuszami „N.P.” SA. Równocześnie dokonano przeliczenia liczby posiadanych przez akcjonariuszy akcji spółki „G.” (wykreślonej z rejestru 10 lutego 2001 r.) w ten sposób, że za każdą akcję w kapitale tej spółki, która nie stanowiła w dniu 20 września 2000 r. własności „N.” SA, przyznano - 0,937512 akcji w kapitale akcyjnym „N.P.” SA. Liczba akcji przyznanych powodom odpowiadała, uwzględniając przeliczenie, liczbie posiadanych przez nich akcji spółki akcyjnej „G.” - na okaziciela serii B (które otrzymali w roku 1994), akcji imiennych serii A (które otrzymali w 1998 r. od Skarbu Państwa w ilości po 200 każdy), a także akcji imiennych serii B i B1 (powstałych z zamiany akcji na okaziciela serii B na akcje imienne). Powodowie odmówili objęcia akcji „N.P.” SA. W rezultacie przymusowego wykupu akcji mniejszościowych (w tym należących do powodów) przez „N.” SA (uchwała Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia „N.P.” SA z 14 sierpnia 2002 r.) każda akcja wyceniona została na 40 zł. Od tej pory powodowie przestali być akcjonariuszami „N.P.” SA, a ich dotychczasowe prawo do akcji tej spółki przekształciło się w prawo do pieniężnej równowartości akcji przymusowo wykupionych (zapłaty ceny wykupu akcji). Pozwana Spółka postawiła do dyspozycji powodów kwoty stanowiące cenę wykupu posiadanych przez nich akcji, lecz ci odmówili ich przyjęcia. Z powyższego wynika, że z tytułu zaniechania zamiany akcji „G.” SA na okaziciela serii B na akcje imienne serii A, a ściślej - niewydania imiennych akcji serii A w miejsce akcji na okaziciela serii B, powodowie nie ponieśli żadnej szkody. Wniosek taki uprawniony jest tym bardziej, że nie kwestionowali oni ani liczby przyznanych im akcji, ani przeliczenia akcji „G.” SA na akcje „N.P.”, ani wyliczenia wartości tychże akcji.

Powodowie nie ponieśli również szkody w rezultacie wydania im świadectw depozytowych dokumentujących prawo do akcji objętych przez każdego z nich. Świadectwo depozytowe jest tylko imiennym znakiem legitymacyjnym (dokumentem dowodowym) wystawionym wyłącznie w związku z dopuszczeniem akcji do obrotu

publicznego w celu skonkretyzowanym w jego treści. Jest, zgodnie z art. 10 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. - Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 49, poz. 447 ze zm.), dowodem praw do akcji. Nie pozbawiło ich więc możliwości żądania wydania akcji, nie miało wpływu na ich liczbę i wartość. Strona pozwana (a właściwie przejęta przez nią spółka akcyjna „G.” oraz Skarb Państwa w 1998 r.) wydała powodom akcje, co do zasady, w odcinkach zbiorowych, a więc w formie dokumentu obejmującego większą liczbę akcji o jednako- wych uprawnieniach. Taki, służący uproszczeniu obrotu i administrowania akcjami, sposób wydawania akcji był zgodny z art. 344 § 1 k.h. oraz z § 9 ust. 1 statutu. Nie wyłączał zarazem prawa akcjonariuszy do żądania wydania im akcji zwykłych. Odmowa wydania zwykłych akcji w miejsce akcji wydanych w odcinkach zbiorowych naruszałaby wprawdzie § 9 ust. 2 statutu, ale sama przez się nie musiała dla akcjonariuszy powodować szkody. Powodowie nie wykazali, że wskutek udostępnienia im akcji w odcinkach zbiorowych ponieśli jakąkolwiek szkodę.

Zgodnie z art. 345 § 2 k.h. (obecnie art. 334 § 2 k.s.h.), na żądanie akcjonariusza może być dokonana zamiana akcji na okaziciela na akcje imienne (i odwrotnie), jeżeli ustawa lub statut nie stanowią inaczej. Przepis ten został powtórzony, w nieco zmienionej redakcji, w § 3 ust. 4 statutu „G.” SA (dodanym uchwałą Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy z 31 maja 1995 r.). Strona pozwana nie odmawiała akcjonariuszom takiej konwersji akcji. Odmówiła natomiast przekształcenia serii akcji - z B na A - powołując się na konieczność zmiany statutu. Zamiana akcji serii B na akcje serii A musiałaby, jej zdaniem, prowadzić do zwiększenia określonej w statucie liczby akcji serii A. W tym właśnie, w odmowie zamiany serii akcji, Sąd drugiej instancji dopatrył się winy organu pozwanej spółki.

Problem dopuszczalności zamiany akcji na okaziciela na akcje imienne (i odwrotnie) bez zmiany statutu jest w doktrynie kontrowersyjny. Przeważa jednak pogląd, że każdorazowa zamiana akcji powodująca zmiany ich wielkości określonych w statucie wymaga zmiany statutu, choć uzależnienie konwersji akcji od zmiany statutu - zdarzenia przyszłego i niepewnego - jest niedopuszczalne, gdyż godziłoby w autonomię przyznaną poszczególnym akcjonariuszom (por. np. M. Michalski, Dopuszczalność konwersji postaci papierów wartościowych w polskim prawie papierów wartościowych, *Monitor Prawny* 1997 nr 11, s. 436; R. Jurga, M. Michalski, *Spółka akcyjna w publicznym obrocie papierami wartościowymi*, Kraków 2000, s. 263; J. Frąckowiak, *Kodeks spółek handlowych*, 2004, t. II, s.206). Pogląd ten należy po-

dzielić bez zastrzeżeń w odniesieniu do zamiany akcji tożsamy rodzajowo w ramach tej samej serii i to niezależnie od tego, czy statut określa liczby akcji imiennych i na okaziciela, czy ich nie określa. Inaczej ma się rzecz w odniesieniu do akcji emitowanych w serii. Z definicji papierów wartościowych emitowanych w serii (art. 4 pkt 1 Prawa o publicznym obrocie papierami wartościowymi), a takimi są też akcje dopuszczone do obrotu publicznego, można zasadnie wnosić, że seria obejmuje ściśle oznaczoną liczbę akcji podzielonych na równe jednostki, emitowanych w oparciu o tę samą podstawę prawną. Liczba akcji emitowanych w serii określana jest w oparciu o jedną, tę samą podstawę prawną. Jeżeli jest nią statut, to zmianę liczby akcji wydawanych w serii można wprowadzić tylko poprzez zmianę statutu uchwałą walnego zgromadzenia akcjonariuszy. Ku takiemu wnioskowi skłania także wykładnia językowa art. 345 § 2 k.h. Przepis ten dotyczy wyłącznie zamiany jednej postaci akcji zwykłych na ich postać inną. Skoro nie normuje dopuszczalności konwersji akcji różnych rodzajowo i różnych serii, znaczy to, że żądanie przez akcjonariusza takiej konwersji nie stanowi, lub stanowić nie musi, jego uprawnienia podmiotowego. Odmowa przeto zamiany akcji różnych serii nie jest bezprawna. Gdyby nawet podzielić pogląd przeciwny, a mianowicie taki, że na żądanie akcjonariusza akcje na okaziciela muszą być zamienione na akcje imienne w każdym przypadku, niezależnie od rodzaju akcji i ich serii, a odmowa żądanej konwersji stanowi czyn bezprawny (delikt) spółki (jej organu), to w okolicznościach rozpoznawanej sprawy nie miałoby to znaczenia dla jej rozstrzygnięcia ze względu na to, że w efekcie takiego zaniechania powodowie - akcjonariusze nie ponieśli ani żadnego uszczerbku majątkowego, ani szkody na osobie.

Podnieść należy zarazem, że ust. 2 i ust. 4 § 3 statutu „G.” SA nie były ze sobą spójne. Z jednej bowiem strony statut określał rodzaj akcji (zwykłe), ich postacie (imienne i na okaziciela) serie (A i B) oraz bezpośrednio liczbę akcji emitowanych w seriach A i B (a pośrednio liczbę akcji na okaziciela i imiennych poprzez „przypisanie” ich do poszczególnych serii), z drugiej - dopuszczał konwersję akcji na okaziciela (emitowanych tylko w serii B) na akcje imienne (emitowane tylko w serii A), która bez zmiany serii akcji, a zatem bez zmiany statutu, nie była możliwa.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy, stosownie do art. 393¹⁵ k.p.c., orzekł jak w sentencji.

=====